

В. Р. АВАКЯН*

**ВИСТАВКА ДО 100-РІЧЧЯ ФОТОКОРЕСПОНДЕНТА
МИХАЙЛА ПОКОТИЛА**

Державний архів міста Севастополя спільно з музейним історико-меморіальним комплексом героїчним захисникам Севастополя “35-а Берегова батарея” у вересні–жовтні нинішнього року проводили виставку робіт члена Спілки журналістів СРСР, фотокореспондента М. Б. Покотила. Приурочена вона до 100-річчя з дня народження майстра.

Назву її – “Кадр довжиною в життя” – вибрано не випадково. Родичі та знайомі згадують Михайла Борисовича як людину, яка ніколи не розлучалася з фотоапаратом. Кожен новий день приносив нові враження, зустрічі – і все побачене знаходило відображення на плівці. Її він ніколи не шкодував. Часом для виготовлення одного портрета використовував по 15–20 кадрів, потім вибирав кращий.

Творча спадщина М. Покотила величезна, обчислюється тисячами плівок. Вони надійшли до Державного архіву від його племінниці Макарової Марини Миколаївни та проходять тут науково-технічну обробку. Вже прийнято на державне зберігання 230 одиниць, з них 32 одиниці зберігання Експертно-перевірною комісією були визнані особливо цінними.

Михайло Борисович народився в селі Володарка Володарського повіту Київської губернії 20 травня 1912 року. Своє життя не уявляв без спорту. Але в 16 років з мрією про кар’єру професійного спортсмена довелося розлучитися. Важка травма хребта, отримана під час тренування, перекреслила всі подальші плани. Однак Михайло Борисович відступив, він вирішив пов’язати своє життя з фотографією. Перший запис у його трудовій книжці такий: “1928 рік. Місто Біла Церква. Учень фотографа”¹. Потім була робота в Ялті та Москві. А в 1936 році його направили в Севастополь фотокореспондентом газет “Маяк коммуны” і “Красный черноморец”.

З початком війни М. Покотило вів фотолітопис мужності і героїзму наших бійців: у його об’єктиві – льотчики, моряки, зенітники. Він активний учасник оборони міста, нагороджений медаллю “За оборону Севастополя”. Наймасовіші газети країни: “Правда”, “Известия”, “Красная Звезда”, “Красный Флот” публікували його військові знімки.

* *Авакян Вікторія Рубенівна* – головний спеціаліст відділу зберігання та обліку документів НАФ Державного архіву міста Севастополя.

Наприкінці 1941 р. його відрядили в Середню Азію, в місто Самарканд, де він працював фотокореспондентом Узбецького телеграфного агентства у Всесоюзному НДІ каракулеводства². Саме там повністю розкрилася багатогранність таланту М. Покотило. З військового фотокореспондента він перетворився на майстра, який однаково щиро і правдиво знімав і Героїв країни, і робітників, і дітей. Цікаві його етнографічні мотиви: тут він створив галерею жіночих образів у національних костюмах.

У 1944 р. він повернувся у звільнений Севастополь³. І, незважаючи на те, що Михайло Борисович вів досить активне життя, бував у Сімферополі, Москві, Ростові-на-Дону, Магнітогорську, саме Севастополь посідав центральне місце в його творчості. Працював фотокореспондентом у місцевих газетах “Флаг Родины”, “Слава Севастополя”, “Труженник моря”, Управлінні “Севастопольвоєнморстрой”.

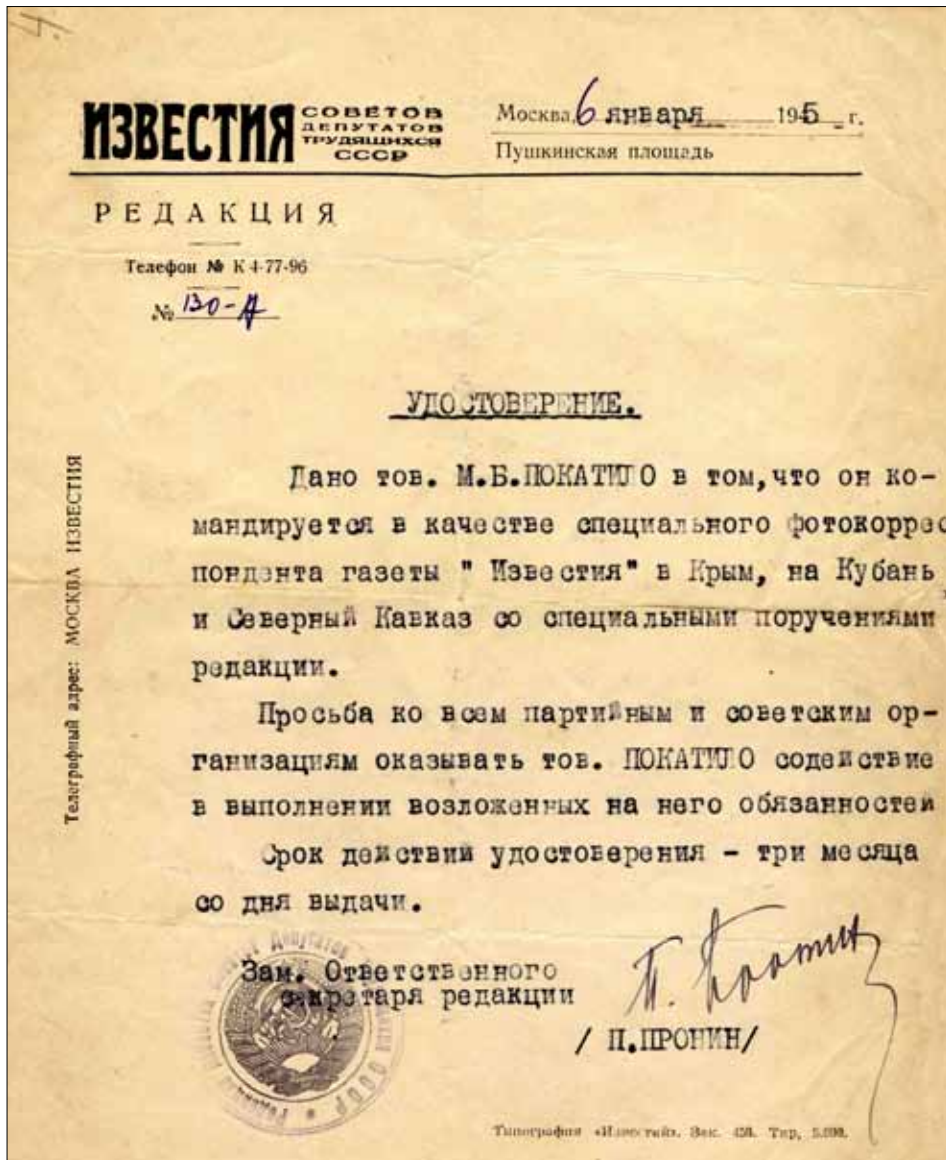
За знімками М. Покотила ми можемо простежити динаміку відновлення Севастополя, як відроджувався і наново відбудовувалося наше місто з руїн війни.

У 60-х роках працював фотографом в російському драматичному театрі ім. А. В. Луначарського і театрі Чорноморського Флоту ім. Б. А. Лавреньова. Знімав акторів, вів зйомку спектаклів – ці кадри потім ілюстрували афіші, програми театру.

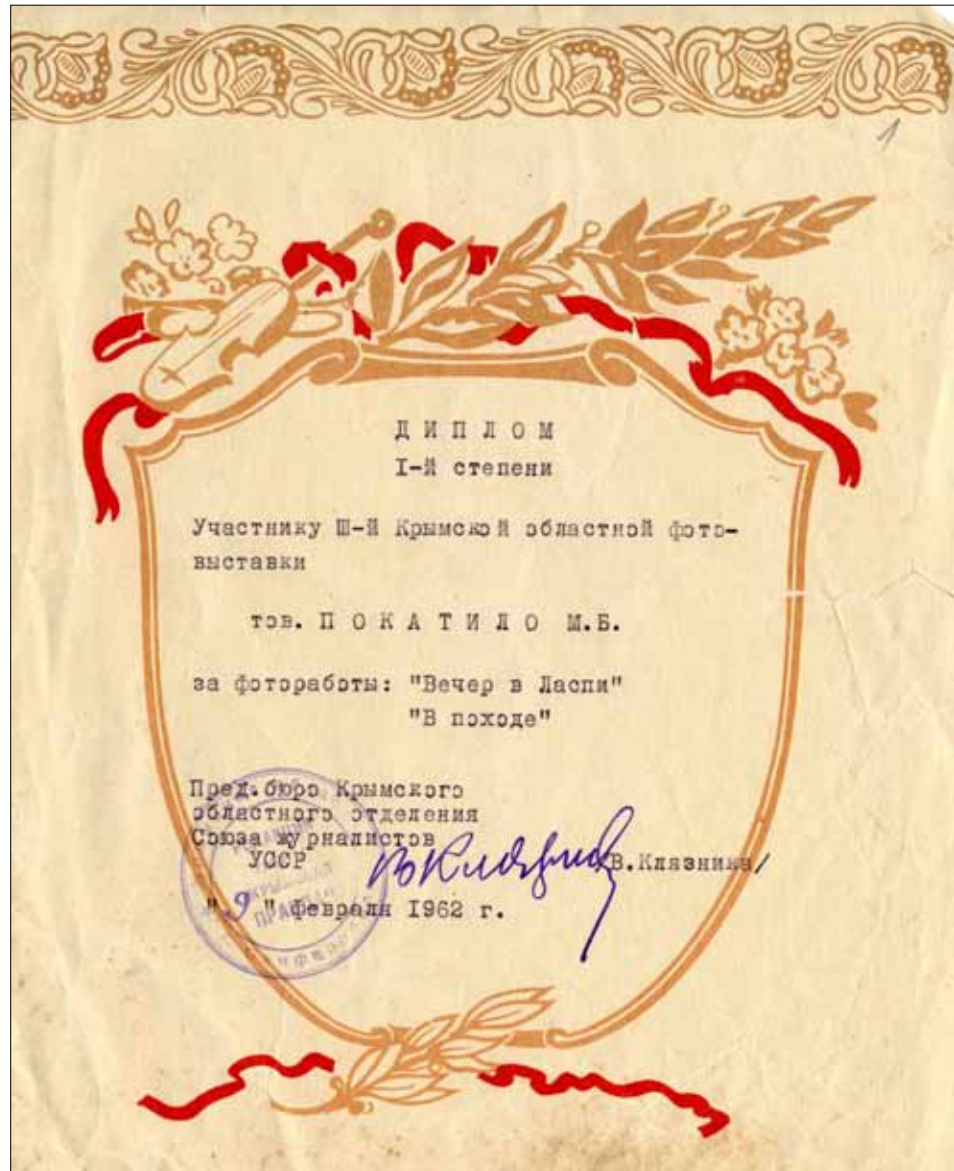
Опісля М. Покотило очолив фотолабораторію об'єднання “Атлантика”. У 1966 р. він з моряками виробничого рефрижератора “Сімферополь” відправився на 6 місяців у рейс. Їхній шлях пролягав через Босфор і Суецький канал в Індійський океан. Підсумком поїздки стали фотоальбом “Один рейс в Індійський океан” і документальний фільм про життя рибалок “За три моря”⁴.

На виставці – 100 робіт майстра, створені з 1941 по 1970-і рр. Раніше М. Б. Покотило позиціонувався насамперед як військовий кореспондент, і на його прижиттєвих персональних виставках експонувалися лише роботи періоду Великої Вітчизняної війни. Унікальність же і новизна виставки у тому, що на ній відбито все різноманіття жанрів і тем, в яких працював фотограф. Складно виділити центральний напрям у його творчості, однак і фахівці, і глядачі одностайні у тому, що, перш за все, це був майстер портрета. Прекрасний психолог, він уміло розкріпачував людину перед зйомкою. На його знімках люди природні, відкриті, в них немає скутості.

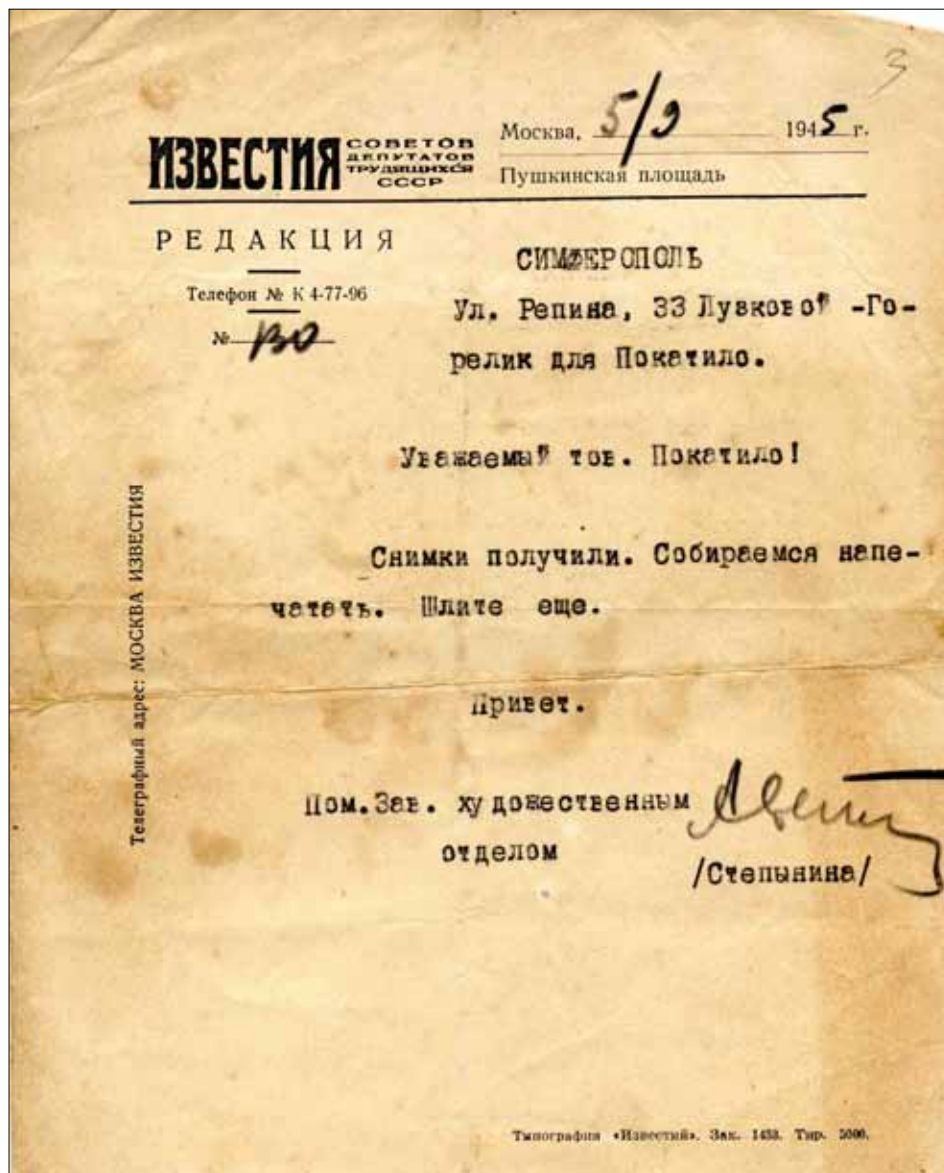
Крім фотографій, експонуються і документи про М. Б. Покотила з фондів Держархіву м. Севастополя. Вони підкреслюють значущість і статус М. Б. Покотило як фотокореспондента загальносоюзного значення. Листи і телеграми з газет “Известия”, “Комсомольская правда”, “На боевом посту” рясніють закликами: “Ваші знімки надрукували, шліть ще!”, “З радістю опублікуємо Ваші матеріали!”, “Цікаві Ваші фотографії!” та ін.

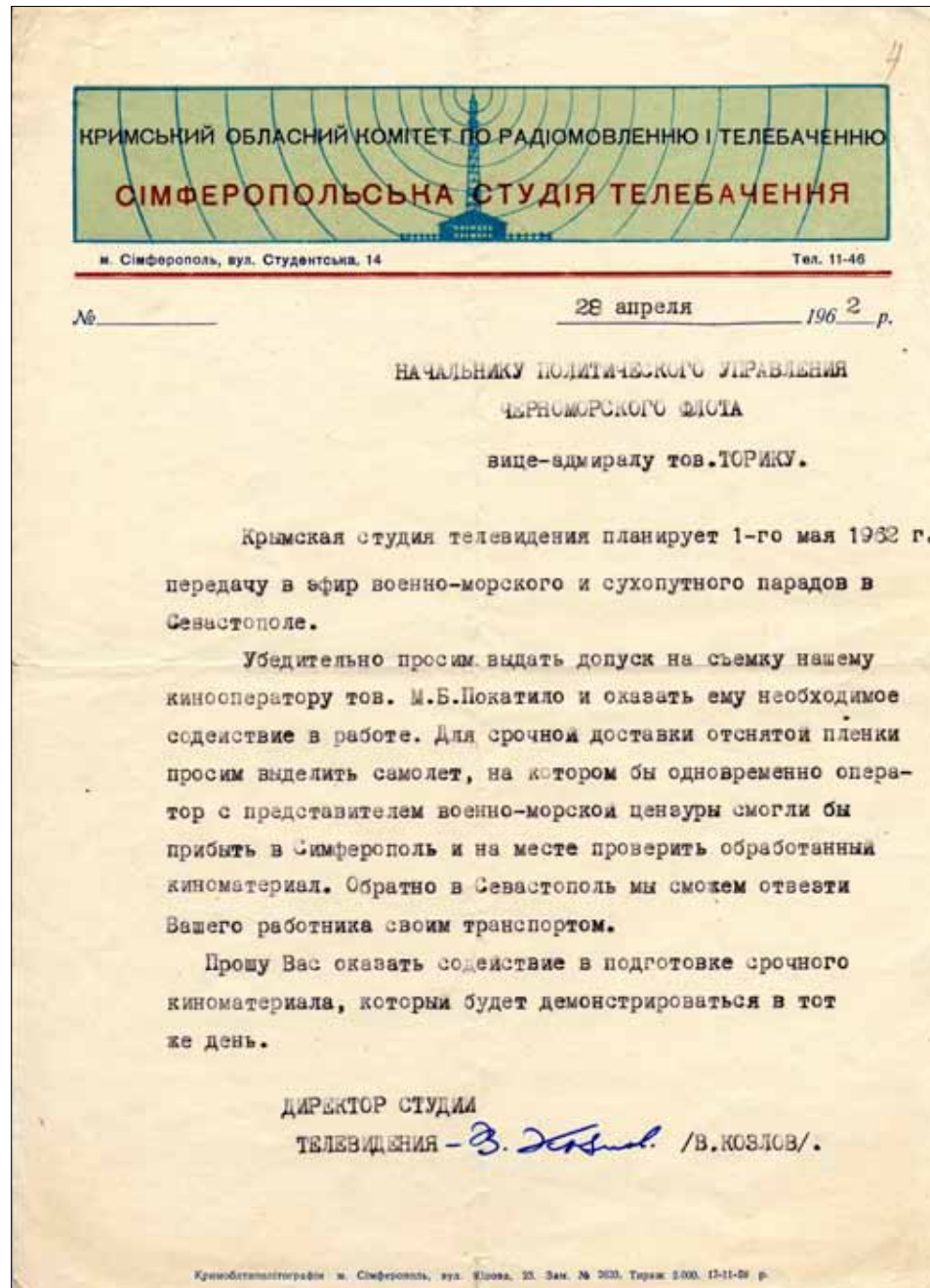
Посвідчення спеціального фотокореспондента газети "Известия" М. Б. Покотила.
Держархів м. Севастополя, ф. Р-563, оп. 16, спр. 14, арк. 4.

Диплом I ступеня учасника III Кримської обласної фотовиставки М. Б. Покотила.
Держархів м. Севастополя, ф. Р-563, оп. 16, спр. 15, арк. 1.

Лист редакції газети "Известия" М. Б. Покотилу.
Держархів м. Севастополя, ф. Р-563, оп. 16, спр. 17, арк. 3.

Лист начальнику політичного управління Чорноморського флоту,
віце-адміралу тов. Торику.
Держархів м. Севастополя, ф. Р-563, оп. 16, спр.17, арк. 4.

Дівчина в національному костюмі.
Середня Азія, 1942–1944 рр.
Держархів м. Севастополя,
фонд фотодокументів.

Під час спортивного свята на стадіоні Чорноморського флоту.
м. Севастополь, початок 1960-х рр.
Держархів м. Севастополя, фонд фотодокументів, од. зб. 0-15117.

Колона демонстрантів на святі 1 травня. м. Севастополь,
кінець 1950-х рр.
Держархів м. Севастополя, фонд фотодокументів.

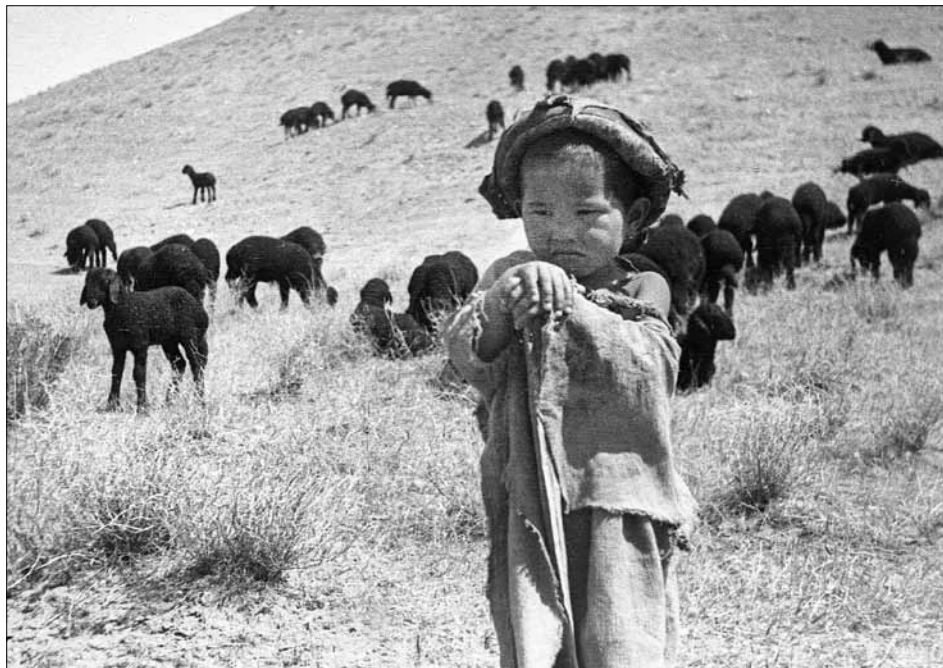
Командувач ЧФ адмірал Басистий М. Є. (перший зліва) здійснює обхід кораблів
в день ВМФ. м. Севастополь, 1950 р.
Держархів м. Севастополя, фонд фотодокументів, од. зб. 0-15022.

Курсанти Вищого військово-морського училища ім. П. С. Нахімова на першотравневому параді. м. Севастополь, 1 травня 1956 р.
Держархів м. Севастополя, фонд фотодокументів, од. зб. 0-14994.

Маршал Радянського Союзу Жуков Г.К. виходить з драмтеатру ім. А. В. Луначарського. м. Севастополь, серпень 1957.
Держархів м. Севастополя, фонд фотодокументів, од. зб. 0-15023.

Молодий чабан Турсун допомагає пасти ягнят. Туркменська РСР,
Самсонове, травень 1944.
Держархів м. Севастополя, фонд фотодокументів.

Навідник Хомченков І.М. біля гармати. 1941.
Держархів м. Севастополя, фонд фотодокументів, од. зб. 0-15137.

Харламов Василь Максимович – командир ланки морської авіації Чорноморського флоту, Герой Радянського Союзу. 1941.

Держархів м. Севастополя, фонд фотодокументів, од. зб. 0-15134.

Покотило М. Б. – фотокореспондент, член Спілки журналістів РСР, учасник Великої Вітчизняної війни.

Танець кукурудзи на стадіоні Чорноморського Флоту. м. Севастополь, початок 1960-х рр.

Держархів м. Севастополя, фонд фотодокументів, од. зб. 0-15114.

У виставковій залі також розміщені інсталяції, складені з музейних предметів 50–70-х років минулого сторіччя із запасників музейного комплексу “35-а Берегова батарея”. У “куточок фотографа” помістили фотозбільшувач, фотоапарати, різак. Радіоприймач, вишита серветка, фарфорові фігурки – ці експонати ніби ілюструють зображені на фото події, вони переносять відвідувачів у ту епоху, створюючи “ефект присутності”. Поринути в атмосферу тих років допомагають і пісні Майї Кристалінської, Марка Бернеса, Леоніда Утьосова, що лунають в залі.

Фотовиставка викликала жвавий інтерес у севастопольців. Щодня її відвідували понад 350 людей. Ось деякі з відгуків:

“Дякуємо за надану можливість поринути в атмосферу старого Севастополя, побачити відродження улюбленого міста. Усі фотографії наповнені особливою енергією”.

“Я в захваті від фотовиставки робіт М. Покотило. Фотодокументи повертають нас у непростий для міста і країни час, повертають з небуття окремі події та особистості”.

“Все найкраще, що було в житті радянської людини, – це 1950–1970-і рр. Автор зумів це донести до нас. Які ж ми щасливі були тоді! Спасибі!”.

¹ Державний архів міста Севастополя, ф. Р-563, оп. 16, буд. 13, арк. 1.

² Там само, ф. Р-563, оп. 16, спр. 14, арк. 2.

³ Там само, спр. 11.

⁴ Там само, спр. 9.